

Περίληψη κειμένου ή τμήματος κειμένου:

Περίληψη = πύκνωση του κειμένου

- ☑ με άλλα λόγια: αντικατάσταση του αρχικού κειμένου από ένα κείμενο δικό μας, μικρότερο σε έκταση (σύντομο), που θα αποδίδει με αποτελεσματικό τρόπο τα κύρια σημεία και την οργάνωση του κειμένου από το οποίο προέρχεται («μικρογραφία» του αρχικού κειμένου).

Παράλληλα, το κείμενο αυτό δεν πρέπει να προδίδει, να αλλοιώνει ή να σχολιάζει το πνεύμα του συγγραφέα.

- ☑ Τα είδη της περίληψης:

Διακρίνουμε δυο τύπους περίληψης (με κριτήριο την έκταση):

α) περίληψη ολόκληρου κειμένου

β) περίληψη τμήματος του κειμένου:

- με ενδείξεις "χώρου" (π.χ. των παραγράφων 2-4),
- με ενδείξεις θέματος (π.χ. των επιχειρημάτων που χρησιμοποιεί ο συντάκτης του κειμένου για να στηρίξει κάποια θέση) = *εστιασμένη περίληψη*. Στην περίπτωση αυτή αναζητούμε *εμείς* τις παραγράφους και τα σημεία όπου αναπτύσσεται το συγκεκριμένο θέμα και στη συνέχεια εστιάζουμε σε αυτά.

Για να πετύχουμε τους στόχους μας, συνδυάζουμε τρεις τεχνικές: **α) αφαίρεση, β) (συμ)πύκνωση, γ) παράφραση.**

- ▶ Η περιληπτική απόδοση ενός κειμένου πρέπει να γίνεται μεθοδικά και με σχέδιο και να στηρίζεται σε ορισμένες **κατευθυντήριες αρχές:**

- ☑ Για να πικνώσουμε ένα κείμενο, πρέπει να εργαστούμε αφαιρετικά, να εντοπίσουμε και να διαχωρίσουμε το καίριο και το ουσιώδες από τις λεπτομέρειες. Κατά τη διάκριση των «αναγκαίων» και «κύριων» στοιχείων από τα «δευτερεύοντα», όπως και κατά την περιληπτική-συνοπτική απόδοση πολλών στοιχείων με δευτερεύουσα σημασία και συμπληρωματικό χαρακτήρα, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να αποφευχθεί η υπερβολική γενίκευση και αφαίρεση.

- ✓ Για να πετύχουμε τον παραπάνω στόχο, αξιοποιούμε είτε το διάγραμμα του κειμένου είτε τους πλαγιότιτλους και τη δομή των παραγράφων. Έτσι, οι πλαγιότιτλοι που θα δώσουμε στις παραγράφους είτε σε ευρύτερες ενότητες του κειμένου μαζί με τις λέξεις κλειδιά και με κάποιες σημαντικές λεπτομέρειες, ανάλογες με το σκοπό τους, είναι ένας ασφαλής τρόπος, για να αποδώσουμε τα κύρια σημεία του κειμένου.

- ☑ Κατά τη διαδικασία πύκνωσης του κειμένου/ τμήματος κειμένου πρέπει να εφαρμόζουμε και να ακολουθούμε δυο βασικές αρχές:

α) Η περίληψη οφείλει να χαρακτηρίζεται από πιστότητα στην απόδοση του περιεχομένου του αρχικού κειμένου.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούν να προστεθούν πληροφορίες ή παραθέματα και ότι δεν πρέπει να μεταβληθεί η οπτική γωνία του αρχικού κειμένου· με άλλα λόγια, δεν έχουμε δικαίωμα να «πάρουμε αποστάσεις» από το υλικό που συνοψίζουμε, αλλά το υιοθετούμε χωρίς κριτική διάθεση ή οποιοδήποτε προσωπικό σχόλιο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι **η περίληψη είναι άσκηση κατανόησης και όχι «ερμηνείας» του κειμένου.**

β) Η περίληψη πρέπει να παρακολουθεί και να αναπαράγει το σχέδιο οργάνωσης του αρχικού κειμένου ή του τμήματος που μάς ζητείται να πυκνώσουμε.

Επομένως, πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί προκειμένου να μην παραβιάζουμε την εκθετική - αποδεικτική πορεία του συγγραφέα και τη σειρά διάταξης των θεματικών στοιχείων που επιλέγουμε να ενώσουμε. Σε αντίθετη περίπτωση, η περίληψή μας κινδυνεύει να θεωρηθεί σχολιασμός και όχι σύνοψη ενός κειμένου.

Χρήσιμη είναι η αξιοποίηση του διαγράμματος του κειμένου, στο οποίο διακρίνεται ευχερώς η πορεία ανάπτυξης, καθώς και η μέθοδος που ακολουθεί ο συγγραφέας κατά την πραγμάτευση του θέματός του.

- ▶ Η έκταση της περίληψης: Εξαρτάται τόσο από το **είδος** και το **μέγεθος** του δοθέντος κειμένου, όσο και από το **σκοπό** για τον οποίο γράφεται. Τις περισσότερες φορές η περίληψη που μας ζητείται να εκπονήσουμε έχει υπαγορευμένο μήκος (π.χ. 60-80 λέξεις), περιορισμό τον οποίο οφείλουμε να σεβαστούμε. Η δυνατότητα **παρέκκλισης** κυμαίνεται γύρω στο 10%.

Προσοχή: Ο περιορισμός του μήκους είναι συνακόλουθα και **περιορισμός ουσίας**, αφού καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον βαθμό αφαίρεσης που θα εφαρμόσουμε πάνω στο πρωτότυπο.

- ▶ Επίσης, η έκταση της ανάπτυξης των κύριων σημείων του κειμένου/ του τμήματος του κειμένου μέσα στην περίληψη πρέπει να είναι ισοζυγισμένη. Δεν πρέπει, π.χ., ν' αφιερώνουμε το 75% της περίληψης σ' ένα σημείο και μόνο το 25% για όλα τα υπόλοιπα σημεία.

▶ **Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης:**

Γενικά, το ύφος της περίληψης διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση κυρίως δύο παραγόντων: α) το ύφος του πρωτοτύπου (στοχαστικό, ευτράπελο, ειρωνικό κλπ.) και β) την επικοινωνιακή κατάσταση και το κοινό στο οποίο απευθύνεται (γνωστό-άγνωστο, περιορισμένο-ευρύ κ.τ.ο.), επομένως τους στόχους τους οποίους υπηρετεί.

Έτσι, αν πρόκειται να μεταφέρουμε στην τάξη την περίληψη ενός εκτενούς άρθρου ή ενός κεφαλαίου από κάποιο μάθημα, για να το παρουσιάσουμε στους συμμαθητές μας, τότε μπορεί ο

λόγος μας να είναι πιο κοντά στο κείμενο στο οποίο αναφερόμαστε και το ύφος μας να είναι οικείο. Αν, όμως, θέλουμε να εντάξουμε μια περίληψη σε μια εισήγησή μας, να τη δημοσιεύσουμε ως βιβλιοπαρουσίαση σε σχολικό περιοδικό, τότε πρέπει ο λόγος μας να έχει την προσωπική μας σφραγίδα, χωρίς όμως και πάλι να προδίδει το κείμενο στο οποίο αναφέρεται.

Ωστόσο, για τις ανάγκες των εξετάσεων, το ύφος της περίληψης διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από το ύφος και τις γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα (παράγοντες που, ωστόσο, λαμβάνουμε υπόψη, καθώς προδίδουν την οπτική και τη “θέση” του συγγραφέα πάνω στο θέμα που πραγματεύεται) και μεταβάλλεται συνήθως σε ένα ύφος τυπικό, ουδέτερο και απρόσωπο/αντικειμενικό με τονισμένη την αναφορική-πληροφοριακή λειτουργία της γλώσσας, με δεδομένο ότι στις πανελλαδικές εξετάσεις δεν προβλέπεται συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση.

- ▶ **Η περίληψη πρέπει να γράφεται «με δικά μας λόγια» ή με τις λέξεις και τις φράσεις του αρχικού κειμένου;**

Αναμφίβολα με δικά μας λόγια (σε καμιά περίπτωση δεν ακολουθούμε την πρακτική του copy-paste), αλλά με τις παρακάτω προϋποθέσεις/επιφυλάξεις:

Πρέπει να αναπλάθουμε το πρωτότυπο επεμβαίνοντας παραφραστικά, αποφεύγοντας να παραθέτουμε αυτολεξεί φράσεις ή αποσπάσματα του πρωτοτύπου, χωρίς ωστόσο να προδίδουμε τη δομή της μορφής και του περιεχομένου του. Ωστόσο, όσο ειδικότερο το κείμενο από το οποίο προέρχεται η περίληψη (ιδίως αν χρησιμοποιείται ορολογία), είναι αναπόφευκτο να μεταφέρουμε και στην περίληψη ορισμένες χαρακτηριστικές λέξεις-φράσεις ή ειδικούς όρους. Εκείνο που πρέπει να προσέχουμε είναι να ενσωματώνεται το νόημα των ξένων φράσεων μέσα στο δικό μας κείμενο-περίληψη.

- ▶ **Βασικές αρετές του ύφους της περίληψης:** λόγος σαφής και νοηματικά πυκνός, διατύπωση που διακρίνεται από συνοχή και ειρμό.

Γενικό σχέδιο εκπόνησης περίληψης κειμένου:

- 1.** Διαβάζω πολύ καλά το αρχικό κείμενο, στο οποίο θα κάνω την περίληψη, μέχρι να βεβαιωθώ ότι το έχω πλήρως κατανοήσει.
- 2.** Αναζητώ τις παραγράφους και τα σημεία, στα οποία αναπτύσσεται το συγκεκριμένο θέμα που μας ζητά ο εξεταστής.
- 3.** Δουλεύω σε κάθε παράγραφο χωριστά, χωρίς όμως να χάνω-αγνοώ το γενικό νόημα του κειμένου. Σημειώνω σημαντικές λεπτομέρειες σε κάθε παράγραφο, τις οποίες θεωρώ απαραίτητες ν' αναφερθούν στην περίληψή μου και συνδέονται με το θέμα που πραγματεύεται η περίληψη. Αν θέλω, κατασκευάζω ένα πρόχειρο διάγραμμα του κειμένου που επεξεργάζομαι. Βασικές τεχνικές που αξιοποιώ: *αφαίρεση, γενίκευση, αναδιατύπωση*. Και βασική μου αρχή: η *πύκνωση* (όχι το «πέταμα»).

Αν σε μια παράγραφο του κειμένου χρησιμοποιούνται παραδείγματα, αν είναι σημαντικά και κατέχουν μεγάλη έκταση στο κείμενο, τα πυκνώνουμε. Αν είναι δευτερεύοντα και σποραδικά τα παραλείπουμε. Αν είναι πολλά και διαφορετικά, αναφέρουμε στην περίληψη ότι ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παραδείγματα γι' αυτό το θέμα.

γ) Γράφω την περίληψη σε συνεχή λόγο με νοηματική αλληλουχία, προσέχοντας να είμαι περισσότερο αναλυτικός ή συνοπτικός στις διατυπώσεις μου, ανάλογα με το δοσμένο από την άσκηση της περίληψης όριο λέξεων. Κάνω σωστή χρήση των διαρθρωτικών λέξεων, ώστε να υπάρχει αλληλουχία στη σύνδεση των πλαγιότιτλων και γενικά των νοημάτων. Αποδίδω όπου χρειάζεται **όχι μόνο το περιεχόμενο αλλά και το ξεδίπλωμα της σκέψης-του προβληματισμού (τη συλλογιστική πορεία) του συγγραφέα**. Για να το πετύχω αυτό χρησιμοποιώ, εκτός από τις κατάλληλες μεταβατικές-διαρθρωτικές λέξεις, και τα κατάλληλα «ρήματα αναφοράς» (ρωτώντας «Τι κάνει ο συντάκτης του κειμένου;»): π.χ. αιτιολογεί, συμπεραίνει, αντιπαραθέτει, αποσαφηνίζει, διακρίνει, προσδιορίζει, ανακεφαλαιώνει, εμβραθύνει...

Προσοχή: Η χρήση των ρημάτων αυτών πρέπει να είναι περιορισμένη, καθώς το όριο των λέξεων (60-80) απαγορεύει τις περισσότερες φορές την εκτεταμένη χρήση τους. Επίσης, καλό είναι να χρησιμοποιούνται στην παθητική φωνή (π.χ. επισημαίνεται, εξετάζεται...).

Προσοχή: Η τεχνητή συρραφή πληροφοριών με σωρεία διαρθρωτικών λέξεων και ρημάτων αναφοράς αποτελεί συχνό λάθος. Η καταγραφή των «ρημάτων αναφοράς» **δεν πρέπει να είναι τυχαία και άκριτη**, αλλά αυτά πρέπει να αποδίδουν νοηματικές σχέσεις, να δείχνουν τον τρόπο οργάνωσης του λόγου του εκάστοτε κειμένου.

4. Ξεκινώ την περίληψη με μια κατατοπιστική του βασικού θέματος των παραγράφων που μας ζητείται να πυκνώσουμε διατύπωση, όπως π.χ.: «ο συντάκτης του κειμένου [δεν απαγορεύεται η ονομαστική αναφορά] ασχολείται (επισημαίνει, τονίζει, σχολιάζει, πραγματεύεται κ.τ.ο.)...». Ωστόσο, η εισαγωγική αυτή αναφορά επιβάλλεται να είναι ιδιαίτερα σύντομη.

Η αξιολόγηση/ βαθμολόγηση της περίληψης:

A. Το περιεχόμενο της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου του κειμένου.
2. Η επιλογή των σημαντικών ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
3. Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.

Αδυναμίες στο περιεχόμενο θεωρούνται:

1. Αδυναμία κατανόησης ή απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
2. Επιλογή δευτερευουσών ιδεών-πληροφοριών σε βάρος των κύριων σημαντικών.
3. Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.

B. Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (όπως αναφέραμε παραπάνω: τυπικό-πληροφοριακό ύφος).
2. Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου μέσα από διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κτλ.).
3. Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.

Αδυναμίες στη γλώσσα και το ύφος θεωρούνται:

1. Η άμεση ή έμμεση κριτική-σχολιασμός στις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου.
2. Η αυτούσια-στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στη περίληψη.
3. Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού της νέας ελληνικής στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, ασάφειες, έλλειψη ακριβολογίας κτλ.).

Γ. Η δομή του περιληπτικού κειμένου

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση με λογική ακολουθία των βασικών ιδεών.
2. Η σύνταξη ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.
3. Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

Αδυναμίες στη δομή θεωρούνται:

1. Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.
2. Η άτακτη παράθεση των ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
3. Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών-προτάσεων της περίληψης.

Δ. Γενική θεώρηση

Η προσπάθεια για αξιολόγηση της περίληψης με την αναλυτική μέθοδο και την πρόσθεση των επιμέρους βαθμών δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται μια συνολική θεώρηση του γραπτού πριν την τελική βαθμολογία. Άλλωστε περιεχόμενο, μορφή (έκφραση) και δομή ουσιαστικά δεν διαχωρίζονται. Στη συνολική θεώρηση της περίληψης θα συνεκτιμηθούν για την τελική βαθμολογία όλα τα κριτήρια από την πρωτοτυπία στη συγκρότηση και το

ύφος έως την εικόνα του γραπτού (καθαρογραμμένο κείμενο, ευανάγνωστη γραφή).

Α. Παπαγεωργίου